

Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi

ARKEOLOJİ-RÖLEVE-RESTORASYON
EPIGRAFI-ANTROPOLOJİ-MÜZİK-TİYATRO
TEOLOJİ-FOLKLOR

Dört Ayda Bir Çıkar

Cilt: 2 Sayı: 6 Aralık 1989

Sahibi: Enis KARAKAYA

Genel Yayın Yönetmeni ve Yazı İşleri Müdürü:

Dr.Özkan ERTUĞRUL

Teknik Müdür: Tolunay TİMUÇIN

Genel Koordinatör: Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

Genel Sekreter: Rabia EMEKLİGİL

Teknik Sekreter: Sadettin ZAYİM

Sanat Yönetmeni: Ziya Nur SEZEN

Yayın Sekreterleri: Selda KALFAZADE - Gülçin EROL

Haber Servisi Sorumluları: Arzu YILMAZ -

Arzu İYİANLAR

Halkla İlişkiler Koordinatörü: Gülgün KALKINOĞLU

Mali Müşavir: Selim Sabit SALMAN

Yayın Kurulu: Özkan ERTUĞRUL - Enis KARAKAYA

Selda KALFAZADE - Şebnem AKALIN

Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

DANIŞMANLAR: Prof. Dr. Semavi EYİCE

Prof. Dr. Ara ALTUN Doç. Dr. Selçuk MÜLAYİM

Doç. Dr. Ebru PARMAN - Yard. Doç. Dr. Zeki SÖNMEZ

Dr.Hüsamettin AKSU -Sargon ERDEM

Dr.Engin BEKSAÇ-Erol ÖZKAN

Film: Cem Has Grafik 511 85 85

İç Baskı: Örünç Matbaası 528 42 68

Kapak Baskı: TAKILOĞLU MATBAASI 528 66 07

Dizgi: ÇAĞDAŞ Matbaacılık-Reklamcılık 526 90 88

Kapak baskısında TAKILOĞLU MATBAASI'na yardımlarından dolayı teşekkür ederiz.

REKLAMLAR

Arka dış sayfa: 2.000.000.- TL.

Arka iç sayfa: 1.000.000.- TL.

İç tam sayfa: 800.000.- TL.

İç yarım sayfa: 500.000.- TL.

Ön iç sayfa: 1.200.000.- TL.

• Yıllık Abone: 37.500 TL.dir. Banka hesap numarasına çıkarılan paranın makbuz veya dekontunun fotokopisi ya da aslı gönderildiği an, dergi Adresinize postalanacaktır. (İstanbul Be-yazıt Vakıflar Bankası 21-10248-8 nolu hesap)

Yurtdışı Abone ücreti: 25 \$

İRTİBAT ADRESİ: Tolunay Timuçin 527 29 58

Mollafenari Sok. Birol İş Hanı Kat: 3 Cağaloğlu/İstanbul

Posta Kod: 34410

İÇİNDEKİLER

- Ermitaj - 250 Yıllık Bir Saray Müze (Doç. Dr. Selçuk MÜLAYİM) 2
- Sultan Ahmet Külliyesi İmaret Yapıları (Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU) 3-10
- Jacques Louis David ve Fransız Devrimi (Doç. Dr. Semra GERMANER) 11-19
- Kenan Özbel'in Ardından (Üzlifat ÖZGÜMÜŞ) 20
- İznikli Balıklar (Prof. Dr. Şerare YETKİN) 21-25
- Ayasofya Çalışmaları ve Yapılan Onarımlar (Erdem YÜCEL) 26-30
- Geleneksel Bor Konutları (Y. Mim. Rest. Nuran KARA) 31-35
- Bor'da Dini Mimari (Y. Mim. Rest. Hamid PİLEHVARİAN) 36-39
- T.Ş.C.F.A. Koleksiyonundaki "Sidon Camları" (Üzlifat ÖZGÜMÜŞ) 40-43
- İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde Bulunan "Art-Nouveau" Süslemeli Albümler (Nihat ERGİN) 44-46
- Çatma Yastık Yüzleri (Dr. Növber GÜRSU) 47-52
- Sadberk Hanım Müzesi'ne Europa Nostra Ödülü 52
- Pushapa-Puja, Budizm'de Çiçek Adakları (Çev: Yaşar ÇORUHLU) 53-54
- Antik Polemonium Kenti ve Fatsa Kilisesi (Yılmaz BÜKTEL) 55-57
- Kazı Buluntusu Kil Eserlere Uygulanacak İlk Koruma Çalışmaları (Hüseyin AKILLI) 58-66
- Tezyinatlı Madeni Şebekeler (Müjgan ŞEVKATLI) 67-73
- Kumluca/Corydalla (Meryem ACARA) 74-76
- Sanat Tarihi Haberleri 77-78

• Kapak: 16. yy. İznik Tabacı

Dergide yayınlanan makalelerin sorumlulukları yazarına aittir. Kaynak gösterilmek kaydı ve izin alınarak yararlanılabilir.

Hizmetlerinden dolayı Mustafa Selimoğlu'na teşekkür ederiz.

SULTAN AHMED KÜLLİYESİ İMARET YAPILARI

Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU

Sultan I. Ahmed'in Mimar Mehmed Ağa'ya yaptırdığı Sultan Ahmed Külliyesi (1609-1620)'nde İmaret yapıları Hipodrom'un batısında bugün Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası ile Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nin bulunduğu alanda yer alır. Günümüze bir kısmı gelebilen bu yapılar zamanla fonksiyonlarını kaybetmeleri ve aralarına yapılan yeni binalar sebebi ile külliyenin diğer yapılarından kopmuş durumdadırlar (Resim: 1).

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde D. 5112 no ile kayıtlı bulunan, H. 1024 - 1029 - M.1615 - 1619/20 tarihli işçi ve malzeme masrafları defterinden H.1025 - M.1616 tarihinde yapımına başlanan imaret yapılarının H.1028 - M.1618/19 yılında inşaatlarının devam ettiği anlaşılmaktadır (1). Aynı defterde imaret yapılarından "İmaret-i Amire, matbah ve kileriyle ve fırınıyla cümlesi bir yerde" diye bahsedilmektedir (2). Akarat-ı Vakf-ı Şerif defterinde 12. sırada imaret, 15. sırada imaret-i amire olarak yapıların adlarına rastlanılmaktadır (3). Ayrıca önce M.Z. Orgun (4), daha sonra da T. Öz (5) eserlerinde Topkapı Sarayı Müzesi Arşivinde olduğunu kayıt numarası vermeden belirttikleri ve fotoğrafını yayınladıkları bir belgeden imareti oluşturan yapılar ile bunlara ait ödenek hakkında bilgiler bulmaktayız (Resim: 2). Mimar Mehmed Ağa'nın imzasını taşıyan bu belge şöyledir:

Pâdişâh-ı zıl Allah

Devletlû saâdetlû hazretlerinin rikâb-ı hümâyûnlarına arz-ı bendei fakîr oldırki hâlâ fermân-ı hümâyûnları üzere binâ olunacak matbah ve kilâr ve furûn ve miykel ve tabhâneler bu

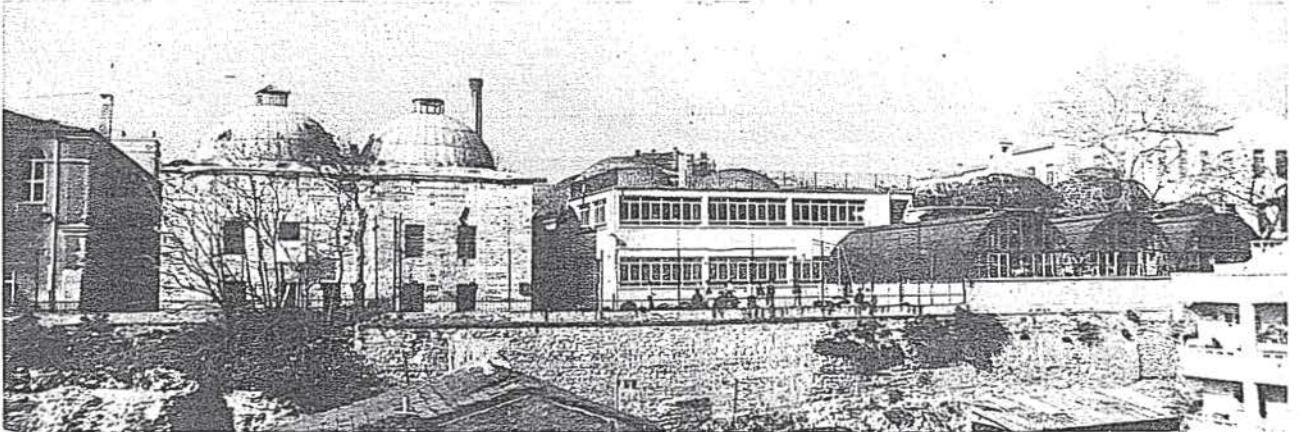
cümlesi tahmîn olup bervechi tahmîn cem'an kırk bin sikke filori itmama irmek üzere tahrir ve ta'yin olundu. Baki emr ve fermân adaletlû pâdişâh-ı alem-penah hazretlerindir.

Bende
Mehmed Ser
mi'maran-ı
Hassa.

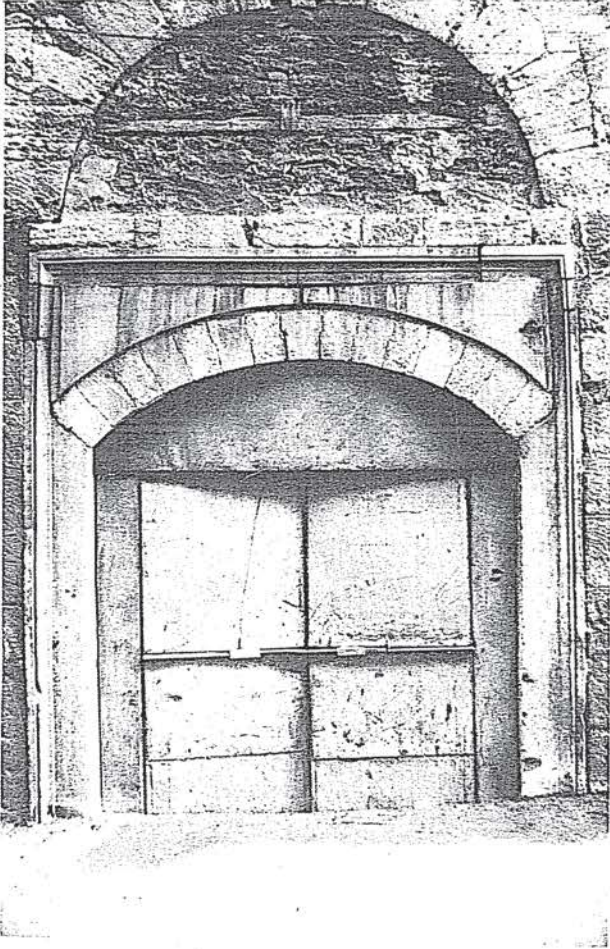
Adı geçen belgeden de anlaşılacağı gibi imaret yapılarını mutfak, kiler, fırın, miykel ve tabhaneler oluşturmaktadır. Bugün bu yapılardan dört tanesi günümüze ulaşmıştır. Bunlardan mutfak ve fırın yapıları kendilerini açıkça belli etmektedir. Mutfak ve günümüze gelemeyen darüşşifa arasında yer alan yapının kiler binası olduğu bazı araştırmacılar tarafından

بادشاه طلاله
حضرتونيك ركاب هاجونلرينه
عرض بنده فقير اولدركه حاله فرمان هاجونلري اوزره
بناونحن مطبخ و کيلر و فرون و ميکل و طابخانه لور
بوجه سي تخمين اولدوب بروجده تخمين
جمعا ترق بيگ سکه فلوري اتامه ايرمک
اوزره تحريل و تعيين اولدري. باقي امور فرمان
عدالتو بادشاه عالم پناه حضرتلرنگور
محمد سير
معماران
حسا

Resim: 2 - Mimar Mehmed Ağa'nın imzasını taşıyan belge (Orgun'dan).

Resim: 1 - Sultan Ahmed Külliyesi İmaret yapılarının güneyden görünüşü.

Resim: 3 - Mutfağın güney-batı cephesinde yer alan kapısı.

kabul edilmektedir (6). Fakat kiler olmaya daha müsait bir yapı bugün fırının doğusunda, Marmara Üniversitesi Rektörlük binası bünyesinde yer almakta olup hakkında hiçbir bilgi mevcut değildir. Tabhaneler hakkında ise bazı gravürlerde ki görüntüler dışında pek bilgimiz yoktur.

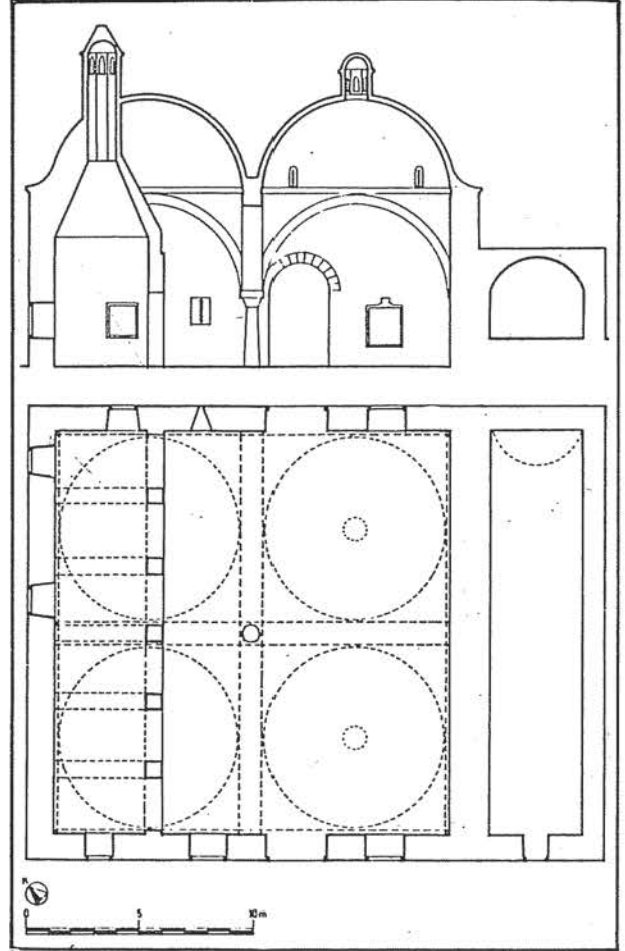
Yerlerini yanlış belirtmekle birlikte imaret yapılarından bahsederek Evliya Çelebi'den burada bir de sebilin olduğu anlaşılmaktadır (6a).

MUTFAK

İmaret yapılarının yer aldığı Hipodrom'un batısında bugünkü Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nin bahçesinde Miykel ile Fırın binaları arasında yer alır.

Kesme taştan kareye yakın dikdörtgen bir plana sahip olan yapı iki ayrı bölümden oluşmaktadır (Çizim: 1). Kesme taştan yuvarlak kemerlerin taşıdığı ve pandantiflerle geçişleri sağlanmış dört kubbenin örtüğü asıl mutfak bölümü kare bir mekana sahiptir. Burada kubbeleri taşıyan taş kemerler ortada bir sütuna oturmaktadır. Üst örtüyü oluşturan kubbe ve bunlara geçişi sağlayan pandantiflerde tuğla malzeme kullanılmıştır.

Mutfağın güney-batı ve kuzey-doğu cephelerinde ortaya yakın bir bölümde yuvarlak kemerli birer giriş açıklığı bulunur. Bunlardan kuzey-doğu da yer alan giriş bugün içi örülerek kapatılmıştır. Güney-batı cephesinde yer alan giriş ise küçültülerek basık kemerli mermer söveli bir kapı haline sokulmuştur (Resim: 3).

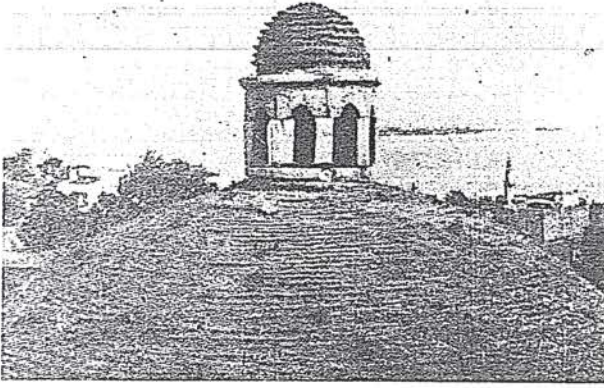
Çizim: 1 - Mutfak binasının kesiti ve planı (Nayır'dan).

Yapının içinde bulunan kesme taş cepheli ocakların yuvarlak kemerli açıklıkları vardır. Tuğla malzemeden yapılmış olan ocaklar altı adet olup üstte yer alan bacaları bugün yıkıktır. Biz bu tuğla bacaların durumlarını eski bir resimden öğrenmekteyiz (7). Buna göre üstte 8 gen gövdeye sahip bacaların her yüzeyinde sivri kemerli birer duman açıklığı bulunmakta ve üzerleri küçük sivri Pramidal bir külah ile örtülüydü (Resim: 4).

Yapıda ocakların önünde yer alan iki kubbenin üzerindeki aydınlık fenerleride bugün yıkılmış olup mevcut izlerden 8 gen bir düzenlemeye sahip oldukları anlaşılmaktadır. Yine eski bir resimden bu aydınlık fenerlerinin kesme taştan 8 gen gövdeye sahip olduklarını, gövdenin her yüzünde sivri kemerli

Resim: 4 - Mutfağın bugün mevcut olmayan ocak bacaları (Baytin'den).

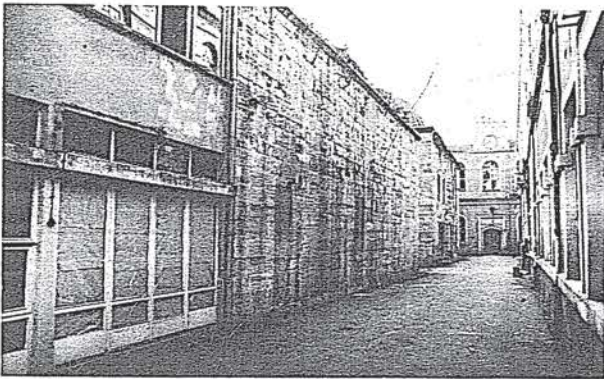
Resim: 5 - Mutfakın bugün mevcut olmayan aydınlık fenerlerinden biri (Baytin'den).

birer ışık açıklığının bulunduğunu ve üzerlerinin tuğladan küçük kubbecikler ile örtüldüğünü öğrenmekteyiz (Resim: 5) (8). Ayrıca bu iki kubbenin eteklerinde üçer köşede birer mazgal bulunmaktadır. Böylece yapıda iyi bir aydınlanma ve havalandırma sistemi sağlanmış olmaktadır.

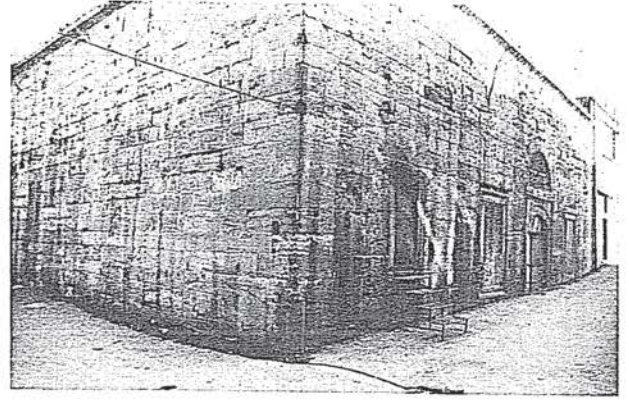
Yapının güney-doğu cephesinde boydan boya ince uzun bir mekan bulunmaktadır. Beşik tonoz ile örtülü olan bu kısım yapıdan daha alçak olarak ele alınmıştır.

Yapının kuzey-doğu ve güney-doğu cephelerine Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nin ek binaları bitişik olarak yapılmıştır. Yapıda ocakların olduğu kuzey-batı cephesinde iki pencere mevcut olup içleri doldurularak kapatılmıştır (Resim: 6). Güney-batı cephesinde mermer söveli üç pencere vardır. Bu pencerelerde tam bir düzen yoktur. Girişin iki yanındakiler, sonradan içeri örülerek kapatılmıştır (Resim: 7). Kuzey-doğu cephesindeki tüm açıklıklar ise bitişik yapıdan dolayı kapanmıştır.

Yapı hakkında bir çalışma yapan T. Baytin eseri Atmeydanı kılıçhanesi olarak ele almıştır (9). Yapının bir dönemde kılıçhane olarak kullanılmış olduğu düşünülebilir. Nitekim Osman Nuri eserinde Sanayi Mektebi'nin H.1283 - M.1866 / 67 yılında eski kılıçhane binasında açıldığını belirtmektedir (10). Burada anlatılmak istenen bina bugün mevcut olmayan darüşşifa binasıdır. Fakat darüşşifa binasının plan ve forksiyonu açısından kılıçhane olarak kullanılmış olması çok zayıf bir ihtimaldir. Buna karşılık Z. Nayır ise eserinde mutfak binasının yanlışlıkla kılıçhane binası olarak tanındığını belirtmektedir (11). Kesin bir bilgiye sahip olmamakla birlikte şayet bir dönemde bu bölgede bir kılıçhanenin varlığı söz ko-

Resim: 6 - Mutfakta ocakların yer aldığı kuzey-batı duvarının dıştan görünüşü.

Resim: 7 - Mutfak binasının batıdan görünüşü.

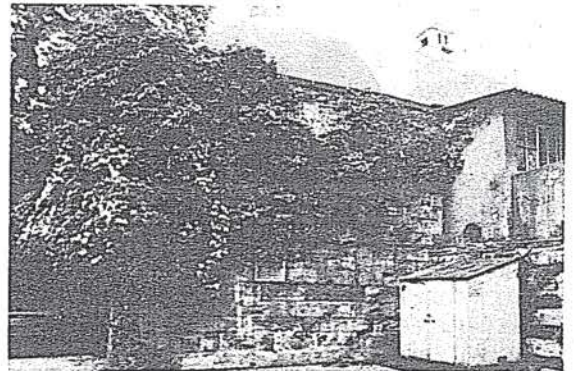
nusu ise bu işe en uygun yapılar imaretin mutfak ve fırın binaları olmalıdır. Çünkü demir döğme, dökme, eritme ve işleme gibi çalışmaların yapılabilmesi için mutfak ve fırın yapıları çok daha uygundur. Özellikle mutfak ve fırın binalarında yapılmış olan bazı değişiklikler bu fikri kuvvetlendirmektedir.

Sultan Ahmed İmaretinin mutfakı düzenlenme açısından Haseki İmaretindeki mutfakla benzerdir. Fakat Haseki İmaretinin mutfakına nazaran daha geniş bir pişirme ve kullanma alanına sahiptir. Ayrıca gelişmiş bir baca sistemine de sahip olan Sultan Ahmed İmareti mutfakı, kubbe tepesindeki aydınlık fenerleri yanısıra kubbe eteklerinde bulunan mazgal şeklindeki açıklıkları ile iyi bir havalandırma ve aydınlanma sistemine de sahiptir (12).

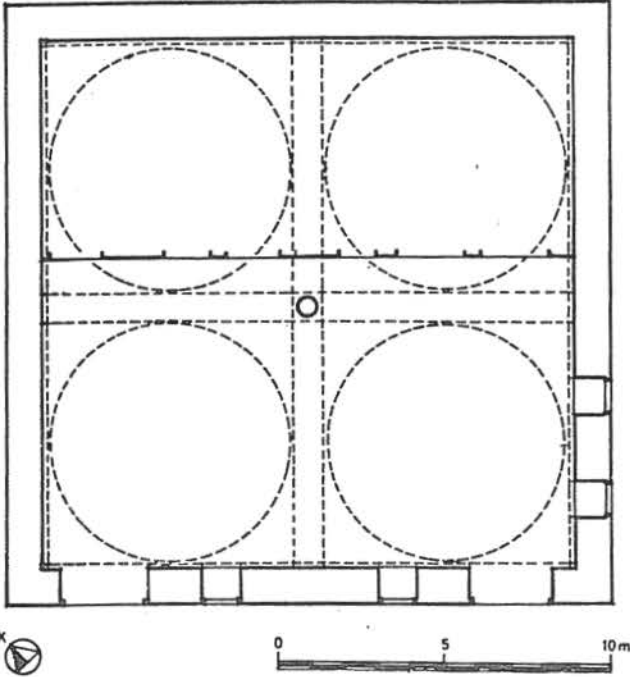
FIRIN

İmaret binalarının yer aldığı Hipodrom'un batısında bugünkü Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nin bahçesinde yer alır (Resim: 8).

Kare bir plana sahip olan kesme taş yapının üzeri yuvarlak taş kemerlerin taşıdığı pandantifli dört tuğla kubbe ile örtülmüştür (Çizim: 2). Güney-batı yönündeki cephede iki yanda yer alan ve iki renkli taşın alternatif olarak dizilmesinden oluşan yuvarlak kemerli kapılardan yapıya girilmektedir. Mermer söveler ile dikdörtgen içine alınmış olan girişlerden başka bu cephede dikdörtgen şeklinde iki pencere bulunmaktadır. Yapının güney-doğu cephesinde de girişin sağlandığı birimde iki dikdörtgen pencere daha vardır. Yapı içinde ortada dört kubbeyi taşıyan taş kemerlerin oturduğu sütun son dönemde beton ile kaplanarak köşeli hale getirilmiştir. Gi-

Resim: 8 - Fırın Binasının batıdan görünüşü.

Çizim: 2 - Fırın binasının planı (Nayır'dan).

rişlerin karşısındaki birimlerde fırının ateşhaneleri bulunmaktadır. Ateşhanelerin üzerinde yer alan kubbelerde birer tane kare şeklinde baca yukarı doğru yükselir. Bu bacalar bugün sıvalı olup bir tanesinin üzerinde kesme taştan duman açıklığı görülmektedir. Yapıda giriş bölümünde yer alan iki kubbenin eteklerindeki üçer tane mazgal deliği binanın havalandırma sistemini oluşturur. Ateşhanelerin yuvarlak kemerli açıklıkları vardır.

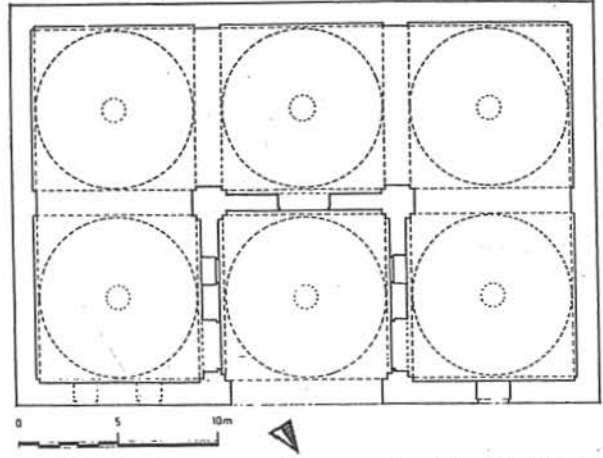
Son yıllarda içerisine yapılan kat ilaveleri ile değişikliğe uğramış bulunan harap durumdaki yapı bugün Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nin marangoz atölyesinin deposu olarak kullanılmaktadır (13).

MİYKEL (14)

İmaret yapılarının yer aldığı Hipodrom'un batısında bugünkü Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nin bahçesinde mutfak ile bugün yok olan darüşşifa binası arasında yer alır (Resim: 9-10).

Kesme taştan olan yapı enine gelişen dikdörtgen bir plana sahiptir (Çizim: 3). Yapının üzeri yuvarlak taş kemerlerin taşıdığı eşit büyüklükteki pandantifli altı tuğla kubbe ile örtülmüştür. Kubbelerin üzerinde aydınlık fenerleri vardır. Mutfak binasının karşısında cephe ortasında yer alan giriş kısmı yapının yüksekliği boyunca geniş bir yuvarlak kemerli açıklığa sahiptir. Altı kubbeli birimden oluşan yapıda bir kubbeli birim büyüklüğünde içe alınmış bu giriş kısmında birer tane si yan duvarlarda olmak üzere üç açıklık ile yapıya girilir. Yan duvarlarda ayrıca birer pencere açıklığı bulunmaktadır. Geç dönemde bu giriş açıklığı örülerek kapatılmış, ortada küçük yuvarlak kemerli bir kapı ile yanlarda ve üstlerde pencereler yapılmıştır (Resim: 11-12). Son dönemlerde yapılmış olan ara kat ve bölmeler ile yapı değişikliğe uğramıştır.

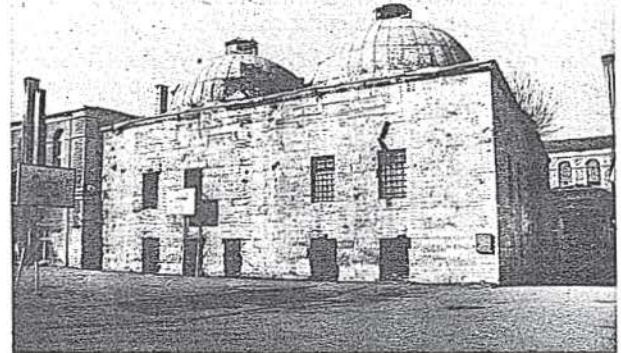
Z. Nayır eserinde kiler olarak ele aldığı bu yapıdaki mevcut pencerelerin sonradan açıldığını belirtmektedir (15). Yapı bugün dıştan çift katlı bir pencere düzenine sahiptir. Dikdörtgen şeklinde olan pencerelerden alt kattakilerde görülen bozuk düzen bu açıklıkların sonradan yapıldığını göstermektedir. Düzgün olan üst kat pencereleri için bu geçerli değildir. Ayrıca yapının giriş cephesinde sağ alta yer alan pencere diğerlerinden daha büyük bir açıklığa sahip olup mermer söveli olması ile de dikkati çeker (Resim: 10).

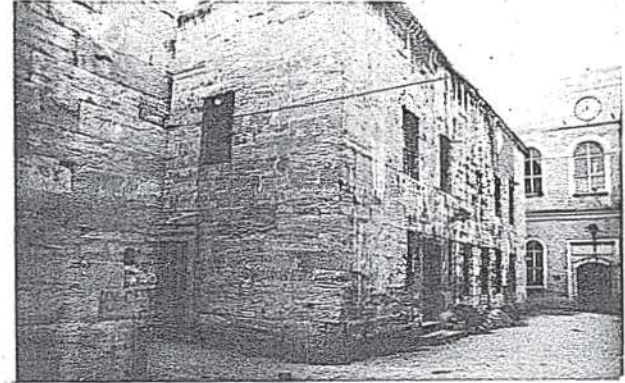
Çizim: 3 - Miysel (Yemekhane) binasının planı (Nayır'dan) (Z. Nayır'ın eserinde kiler binası planı olarak geçer).

Sultan Ahmed Külliyesi'ndeki imareti oluşturan binaların en büyüğü olan yapının bu durumu ile bir kiler binası olması zayıf bir ihtimaldir. İmareti oluşturan yapılar topluluğunda kilerin en büyük hacimli bina olmasına gerek yoktur. Fırının doğusunda bugün M.Ü. Rektörlük Binası bünyesinde kalan yapının durumu göz önüne alınacak olursa kiler için o yapının daha müsait olduğu görülecektir. Ayrıca mutfakın tam karşısında olması ile ilk bakışta kiler olduğu akla gelen bu yapının darüşşifa ile mutfak arasında bu fonksiyona uymadığı ve bu nedenle yapının bulunduğu yer ve hacmi itibari ile başka bir fonksiyona sahip olduğu düşünülebilir. Muhtemelen M.Z. Orgun ile T. Öz'ün eserlerinde fotoğrafı bulunan ve Mimar Mehmed Ağa'nın imzasını taşıyan belgede miysel olarak adı geçen yapı bu olmalıdır (16).

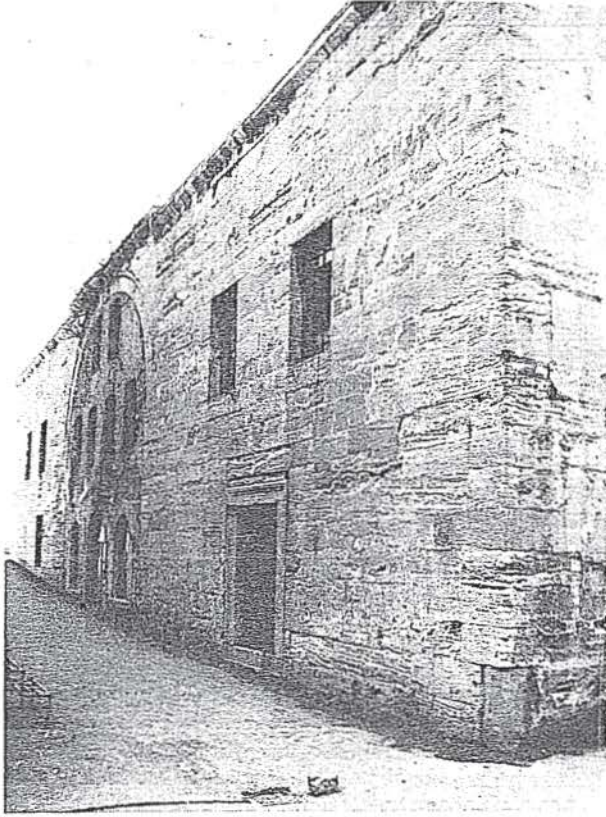
Miykelin karşılığı yemek yenilen yer olmasına rağmen bu yapıda ayrıca yemek dağıtım işinin yapıldığı düşünülebilir.

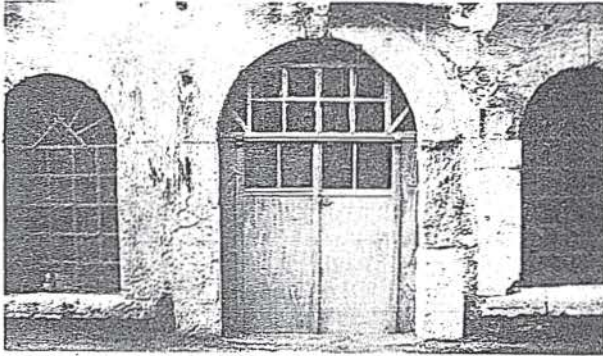
Resim: 9 - Miysel (Yemekhane) binasının güney-doğudan görünüşü.

Resim: 10 - Miysel (yemekhane) binasının kuzeyden görünüşü.

Resim: 11 - Miykel (yemekhane) binasının kuzey-doğuda yer alan giriş cephesi.

Resim: 12 - Miykel (Yemekhane) binasının sonradan örülerek küçültülen kapısı.

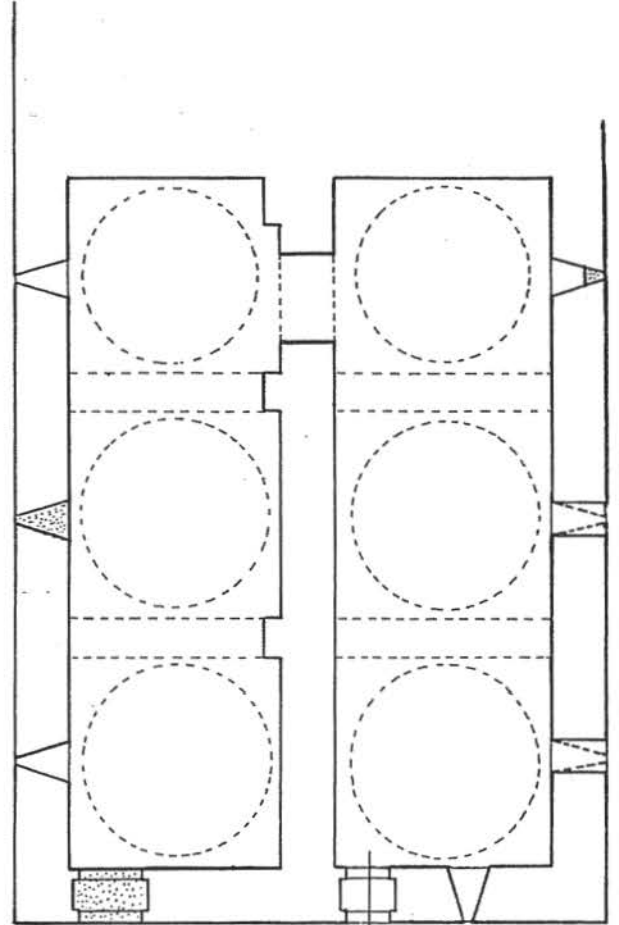
Yapının planı da bu iş için uygundur.

Yapı bugün Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi'nin ardiyesi durumunda olup harap bir haldedir.

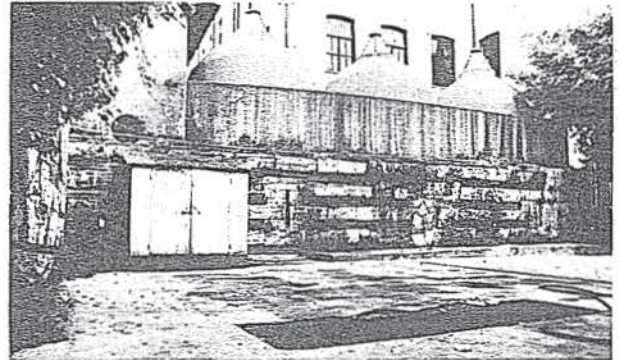
KİLER

Sultan Ahmed Külliyesi İmaret yapılarının yer aldığı Hipodrom'un batısında ve fırın binasının doğusunda bulunan yapı bugün Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası bünyesinde yer alır (Resim: 13).

Fırının doğusunda yer alan yapının kesin olarak ne olduğu hakkında kaynaklarda hiçbir bilgi mevcut değildir. Konu üzerinde geniş çalışmalar yapmış olan bazı araştırmacılar da bu yapıdan bahsetmemektedirler (17). Bugün M.Ü. Rektörlük Binası bünyesinde yer alan yapının görülebilen güney cephesine göre bir sıra kesme taş, üç sıra tuğla dizilerinden oluşan bir duvar sistemi vardır. Üst kısmı yenilenmiş olan yapı dikdörtgen bir plana sahip olup üzeri altı kubbe ile örtülmüştür

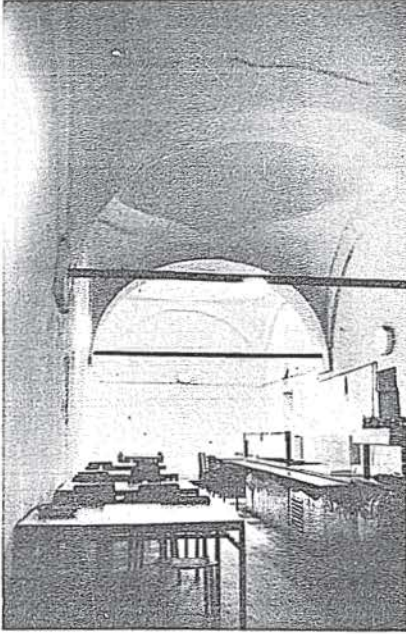

Çizim: 4 - Kiler binasının planı.

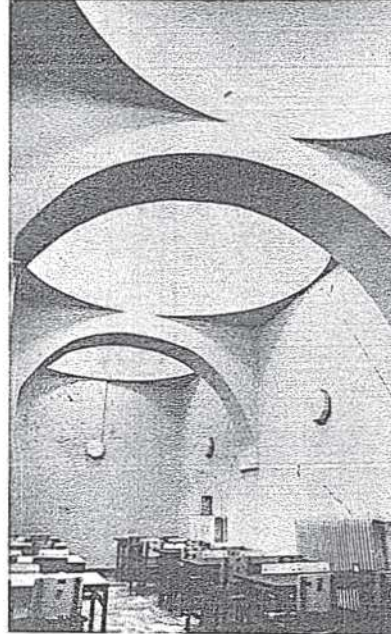

Resim: 13 - Kiler binasının güneyden görünüşü.

(Çizim: 4). Yapının güney-doğu cephesine dikkatli bakılacak olursa duvarın güney batıya doğru yaklaşık 2 m. kadar devam ederek fırın yapısı ile birleştiği görülmektedir. Bu duvarın kuzeyinde yer alan yapı fırın binasının ateşhanelerinden uzak tutulmuştur. Bugün altı kubbesi ile mevcut olan yapıda iki kubbe M.Ü. Rektörlük Binası bünyesinde olup üzerinde yer alan yapıdan dolayı dışarıdan görülememektedir. Geri kalan dört kubbe üzerinde birer aydınlık feneri bulunmaktadır. Yuvarlak kemerlerin taşıdığı kubbelerden kuzey-batıda yer alan üç tanesi pandantifli geçiş elemanlarına sahiptir (Resim: 14). Güney-doğuda yer alan ve tamamen yenilenmiş olan üç kubbe ise geçiş elemanları alışılmadık dışında düz tavan

Resim: 14 - Kiler binasının içten görünüşü -kuzeydeki birimler.

Resim: 15 - Kiler binasının içten görünüşü -kubbeleri yenilenmiş olan güneydeki birimler.

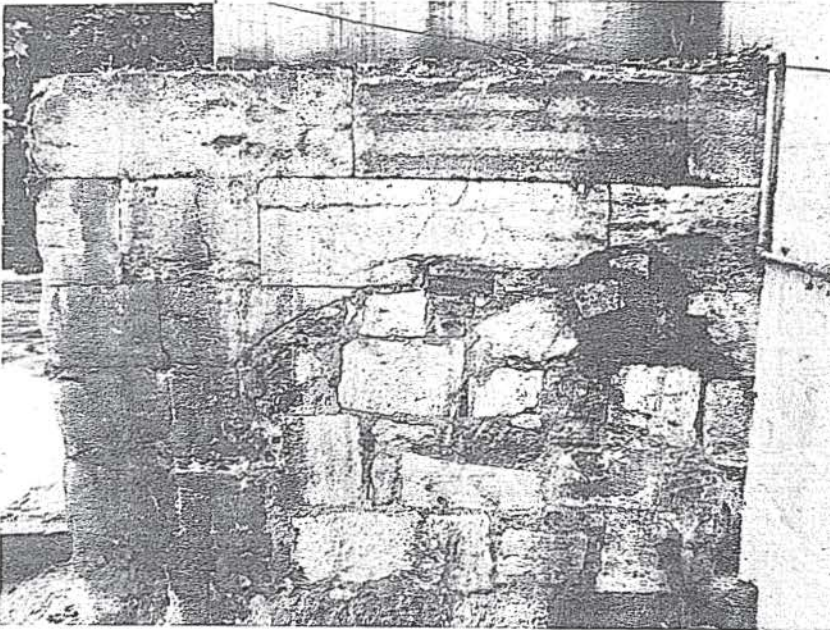

Resim: 16 - Kiler binasının kuzey-doğu cephesinde yer alan girişi.

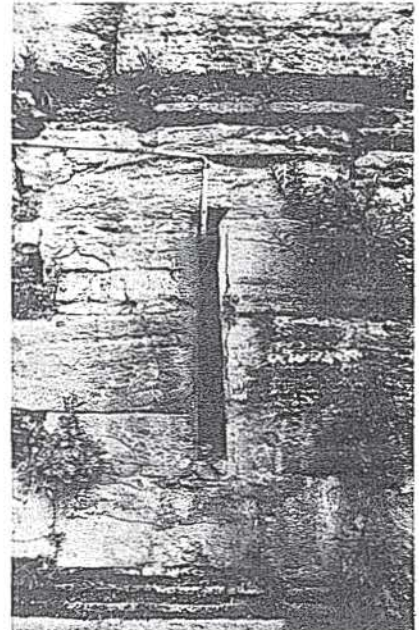
parçaları şeklindedir (Resim: 15). Yapının M.Ü. Rektörlük Binası içinde yer alan ve yenilenmiş olan kuzey-doğu cephesi kesme taş malzemeden oluşmaktadır. Burada yer alan yuvarlak kemerli küçük bir açıklıktan yapıya geçilmektedir (Resim: 16). M.Ü. Rektörlük Binası dışında da devam eden bu kuzey-doğu cephesi üzerinde ikinci bir yuvarlak kemerli açıklığın varlığı fark edilmektedir. Bu kısım moloz taş malzeme ile örülerek kapatılmıştır (Resim: 17). Dışarıya penceresi olmayan yapının kuzey-batı ve güney-doğu duvarlarında her kubbeli birimde birer tane olacak şekilde mazgallar bulunmaktadır (Resim: 18). Güney-batıda fırın ile irtibatı sağlayan bir geçişinde olabileceği tahmin olunan yapının bu durumu ile bir kiler bi-

nası olduğu kuvvetle muhtemeldir. Yalnız Z. Nayır ve A.G. Küçükkaya eserlerinde bu yapıdan bahsetmemekle birlikte kiler yapısının bugün Sultanahmet Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi bahçesinde mutfak ile yıkılmış olan darüşşifa binası arasında yer alan yapı olduğunu belirtmektedirler (18).

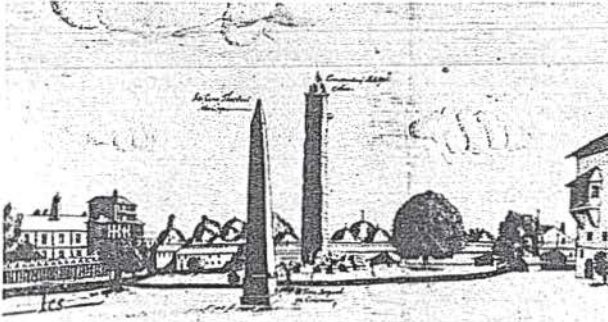
Son yıllarda yapılan tamirler ile yenilenmiş olan yapı bugün M.Ü. Rektörlük Binası'nın yemekhanesi olarak kullanılmaktadır. M.Ü. Rektörlük Binası'nın restorasyonu sırasında tesbit edilen verilerin değerlendirilmesi sonucu bu yapı hakkında daha sıhhatli görüşlerin ortaya çıkacağı muhakkaktır. Bu restorasyon projesinin ve yapılan uygulamaların değerlendirilerek yayınlanması en büyük dileğimizdir.

Resim: 17 - Kiler binasının kuzey-doğu cephesinde yer alan ve içi örülerek kapatılan açıklık.

Resim: 18 - Kiler binasının duvarlarında yer alan mazgal deliklerinden biri.

Resim: 19 - C. Loos'un gravüründen detay (Eldem'den).

TABHANELER

Hipodrom'un batısında bugünkü Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası'nın bulunduğu yerde idi.

Külliyeyi oluşturan imaret yapılarından tabhaneler günümüze gelmemiştir. Kaynaklarda hakkında bilgi de bulunmamaktadır. Bugünkü M.Ü. Rektörlük Binası'nın bulunduğu yerde eskiden var olduklarını bazı gravürlerden öğrendiğimiz kubbeli yapıların muhtemelen tabhaneler olduğunu düşünebiliriz. Bu bölgenin durumunu bize Cornelius Loos'un 1710 tarihli bir gravürü (Resim: 19) (19), Anselme Bandurri'nin 1711 den önceye tarihlendirilen bir gravürü (Resim: 20) (20), Gudenus'un bir gravürü (Resim: 21) (21), ve Billy imzalı bir gravür (Resim: 22-23) (22) açıkça göstermektedir. Adı geçen eserlerde bu bölgede aydınlık fenerli kubbelerle sahip kesme taşta yapılmış binalar görülmektedir. Eskiden Ziraat ve Ticaret Nezareti Binası olan bugünkü Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası'nın H. 1329 - M. 1911 yılında yapımından önce bu binalar kısmen yıkılmış veya yıktırılmış olmalıdır.

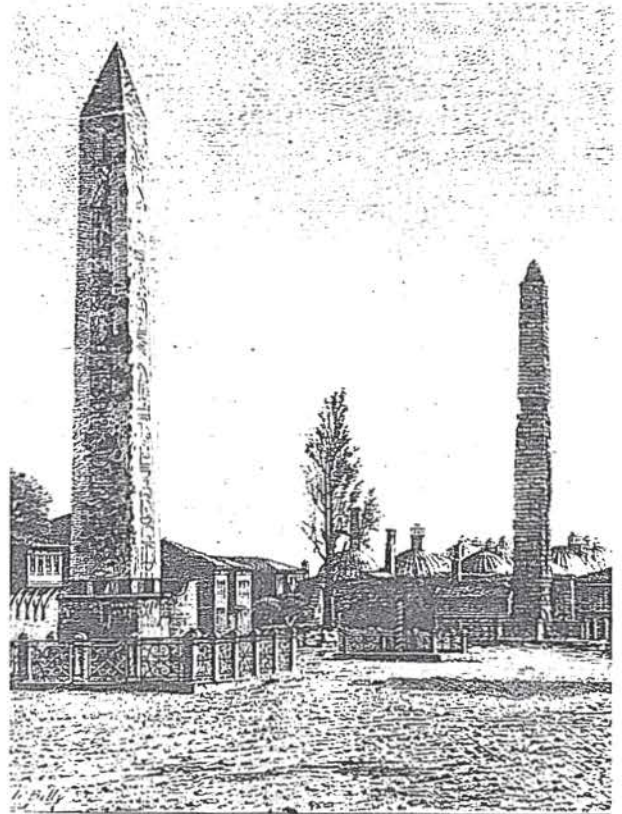
Mevcut yeni binanın girişinde içerde son yıllarda yenilenmiş olan bazı duvar kalıntıları bugün görülebilmektedir. Bunlardan kuzeyde yer alan duvar parçasında kesme taş malzeme görülür. Burada yuvarlak kemerli bir açıklığın içerisi örülerek kapatılmıştır (Resim: 24). Güneydekinde ise bir sıra kesme taş, üç sıra tuğladan oluşan bir duvar örgüsü söz konusudur (Resim: 25). Bu duvar örgüsü biraz güneyde yer alan ve muhtemelen kiler olması gereken yapının duvar örgüsüne benzemektedir. Aynı düzende örülmüş olan benzer duvarları arastırda ve caminin güney batısında dış avlu duvarı altında yer alan su deposu olması muhtemel mekanların dış cephelerinde de görmekteyiz. Ayrıca bugün M.Ü. Rektörlük Binasının girişinde yer alan iki sütun üzerindeki baklavalı başlıklarında klasik ölçülerde olduğu görülmektedir. Fakat bütün bu kalıntılar burada olması gereken tabhaneler hakkında bize yeterli bir fikir vermemektedir.

Resim: 21 - Gudenus'un gravürü (Eldem'den).

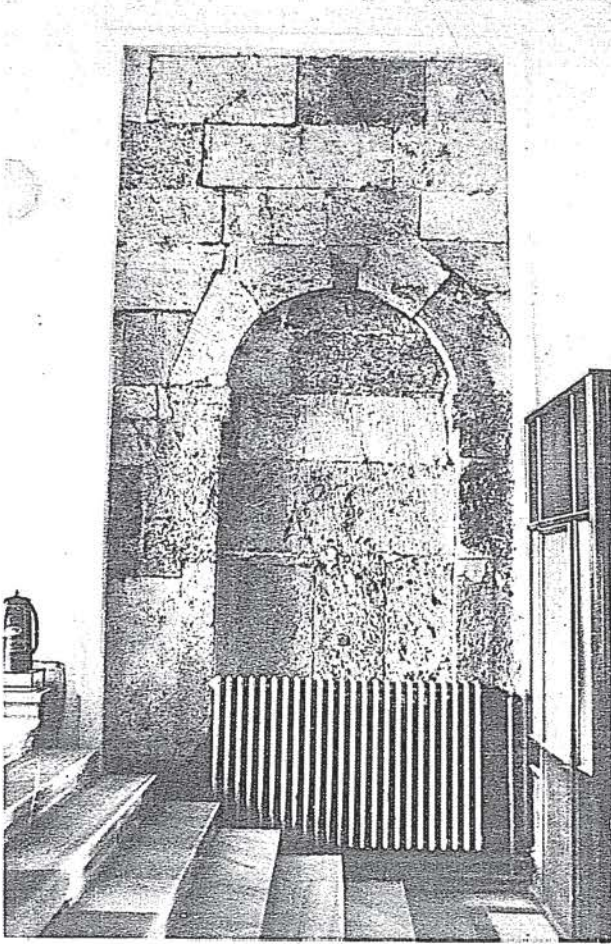
Resim: 20 - A. Bandurri'nin 1711 tarihli gravüründen detay (F. Sherrard'dan).

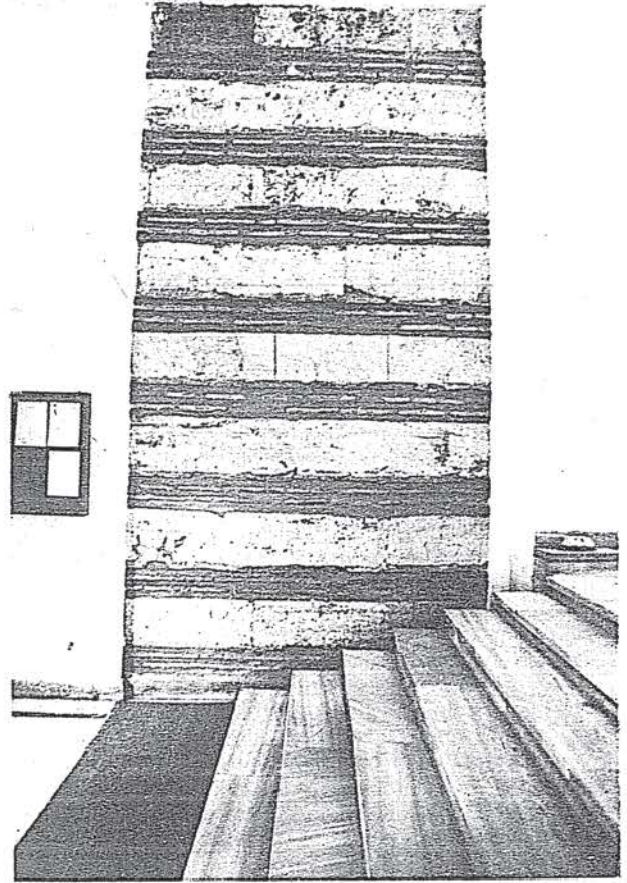
Resim: 22 - Billy imzalı bir gravür (G. Schlumberger'den).

Resim: 23 - Billy imzalı gravürden detay (G. Schlumberger'den).

Resim: 24 - M. Ü. Rektörlük binası girişinde kuzeyde yer alan duvar örgüsü.

Resim: 25 - M. Ü. Rektörlük Binası girişinde güneyde yer alan duvar örgüsü.

NOTLAR:

- (1) - Zeynep Nayır, *Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası (1609-1690)*, İstanbul 1975, s. 46.
- (2) - Zeynep Nayır, a.g.e., s. 84.
- (3) - Zeynep Nayır, a.g.e., s. 44-45.
- (4) - M. Zarfı Orgun, "Hassa Mimarları", *Arkitekt*, Yıl - 1938, Sayı - 12, İstanbul 1938, s. 339
- (5) - Tahsin Öz, "Mimar Mehmet Ağa ve Risalei Mimariye II", *Arkitekt*, Yıl - 1941 - 1942, İstanbul 1943, s. 228.
- (6) - Zeynep Nayır, a.g.e., s. 85.
- Ayşe Gülçin Küçükaya, *Mimarbaşı Sedâfkar Mehmet Ağa'nın Yaşamı ve Türk Osmanlı Mimarisine Katkısı (Mimar Sinan Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Rölöve ve Restorasyon Bölümü Yayınlanmamış Doktora Tezi)*, İstanbul 1987, s. 100.
- (6a.) - Evliya Çelebi, *Seyahatname*, (Üçdal Neşriyat), C. I,II, İstanbul (tarihsiz), s. 149'da İmaret yapılarının Atmeydanının güneyinde olduğu belirtilir.
- (7) - Tulu Baytin, *Bacalar, Tekniği-Yapısı-Mimarisi ve Türk Yapıcılığında Baca*, İstanbul 1971, s. 68 - 71.
- (8) - Tulu Baytin, a.g.e. 68-71.
- (9) - Tulu Baytin, a.g.e. 68-71.
- (10) - Osman Nuri (Ergin), *Mecelle-i Umuru Belediye*, C.I, İstanbul 1337 - 1922, s. 747.
- (11) - Zeynep Nayır, a.g.e., s. 84.
- (12) - Zeynep Nayır, a.g.e., s. 84-85.

- (13) - Ayşe Gülçin Küçükaya, a.g.e. s. 100'de yapının Marmara Üniversitesi Rektörlük Binası'nın yemekhanesi olarak kullanıldığını belirtir. Oysa yemekhane olarak kullanılan binâ bizim kiler olarak adlandırdığımız ayrı bir yapıdır.
- (14) - Miysel: Arapça ekil kökünden gelmekte olup yemek yenilen yer anlamındadır.
- (15) - Zeynep Nayır, a.g.e., s. 84-85-334.
- Ayşe Gülçin Küçükaya, a.g.e., s. 100'de Z. Nayır ile aynı görüştedir.
- (16) - M. Zarfı Orgun, a.g.m., s. 339.
- Tahsin Öz, a.g.m., s. 228.
- (17) - Zeynep Nayır, a.g.e., s. 85,303.
- Ayşe Gülçin Küçükaya, a.g.e., s. 100.
- (18) - Zeynep Nayır, a.g.e., s. 85 ve
- Ayşe Gülçin Küçükaya, a.g.e., s. 100'de kiler olarak ele aldıkları yapının Miysel (yemek yenilen yer) binası olması akla daha yatkındır.
- (19) - Sedat Hakkı Eldem, *İstanbul Anıları*, İstanbul (tarihsiz), s. 84, R. 51.
- (20) - Philip Sherrard, *Constantinople*, London 1965, s. 70.
- (21) - Sedat Hakkı Eldem, a.g.e., s. 76, R. 45.
- (22) - Gustave Schlumberger, *Un Empereur Byzantin Au Dixième Siècle Ni céphore Phocas*, Paris 1890, s. 107.